

De dubbelgroene inzet van Hayo Apotheker

door Kees Verhaar

Onlangs verscheen het concept van de nieuwe beleidsagenda van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) voor 1998-2002. Centraal in dat stuk staat de ambitie de vitaliteit van het platteland in al zijn dimensies te versterken: economische concurrentiekracht, sociale cohesie, ecologische duurzaamheid en culturele identiteit. Dat er tussen die doelstellingen spanningen bestaan, is Apotheker zich goed bewust. *'Kracht en kwaliteit* - dat wordt de titel en de uitdaging van de nieuwe nota. Het combineren van economische concurrentiekracht en ecologische duurzaamheid is daarin typisch D66.'

Die doelstelling wordt toch door iedereen nagestreefd?

'Jawel, maar waarom zou een democratische partij iets anders willen binnen onze hoogontwikkelde West-Europese civilisatie. Het gaat er om dat je daarbinnen verder gaat. De politiek dient over algemene noties te gaan - zolang iets algemeen is, is er nog geen reden om te zeggen dat het te weinig D66-gehalte heeft. Maar daarbinnen moet je accenten leggen. Ik vind het een gemiste kans, er vanuit gaande dat tweederde van het platteland in handen van de producerende sector blijft, als je de kwaliteit van ruimtelijk Nederland verengt tot de smalle kwaliteit van natuurgebied, overgangsgebieden en agrarisch natuurgebied. Ik wil de kwaliteitsdiscussie van ruimtelijk Nederland betrekken op het hele landelijke gebied, dus ook op het cultuurlandschap. Ook dat is algemeen, maar het zijn wel de belangrijke thema's: economie en ecologie, ruimtedruk en ruimte-kwaliteit. Daar moeten we goed over nadenken. Ik voeg daar meteen nog een dilemma aan toe, typisch voor D66: als het gesprek gaat over de toekomst van de land- en tuinbouw en het landelijk gebied, dan is er voor de gewone burger bijna sprake van een soort vervreemding. 'Europa', 'Brussel', 'nitratenrichtlijn', 'intensivering', 'extensivering', 'handelskolom' - kunnen wij het nog uitleggen in een paar compacte zinnen met elkaar, waar het over zou

'De kracht en de kwaliteit van het platteland moet je zien als een perfecte afspiegeling van de uitgangspunten van D66.'
Deze stelling licht Hayo Apotheker toe als hij vertelt over zijn streven met de vernieuwing van het landelijk gebied economie en duurzaamheid te combineren en het democratisch gat te dichten. Een gesprek met een minister die beslist geen vertegenwoordiger van een Randstadpartij wil zijn, al is het maar 'omdat iedere weldenkende Nederlander een krachtig platteland wil.'

kunnen gaan? Nu, dat is mijn opdracht: ik wil dat democratische gat dichten. Of het is de stedeling die zegt: het is een smerige troep, en er moet zo veel mogelijk natuur komen. Of het zijn de boeren die, heel begrijpelijk, zeggen: dit land is 'èn twee keer dichtbevolkt (met dieren en mensen), 'èn Minas-eisen, 'èn Agenda 2000 (de vernieuwing van het Europese landbouwbeleid) 'èn prijsverlagingen, hoe moet dat allemaal, zien ze ons nog wel staan? Het zijn bijna antagonistische posities geworden, dus we moeten dwarsverbanden creëren zodat we kunnen zeggen: 'dit kan het landelijk gebied zijn'. *Inclusief* de producerende sector, dat noem ik twee keer een groene kaart van Nederland maken: kwaliteit van natuurgebieden, maar óók kwaliteit van producerende gebieden. Nota bene, het economische belang van de agrarische sector is enorm. *Inclusief* de verwerkende industrie gaat het om zo'n 550.000 mensen - die werkgelegenheid groeit zelfs licht - die samen voor 84 miljard gulden produceren.'

Tijdens de kabinetsformatie speelde de vraag of er wel behoefte was aan een apart ministerie van Landbouw. Zijn die imponerende cijfers bedoeld om de noodzaak van zo'n sectoraal gericht ministerie te onderstrepen?

'Nee, de relevantie zit hem voor mij in de slag naar groene kwaliteit. Daar ligt de *raison d'être* van dit departement. Dit is dus geen sectoraal departement. Het gaat om die integratie, om de verwevenheden op het platteland. Wij zijn een stedenland, maar de tijd en ruimte die je treft als je van de ene stad naar de andere reist - dat is dat landelijke gebied, met al z'n verwevenheden en diverse afgeleide economische activiteiten, zorgsystemen en voorzieningen.'

Nog even en u maakt van LNV het Ministerie van Alles?
 'Nee, dan zou je in de valkuil van een holistische horizontale coördinatie vallen. De stelling is nu juist dat dat niet zo zeer hoeft. Dit departement moet al een aantal belangrijke hoofdzaken van integratie zelf regelen, daar is het voor. Maar mijn nadruk zal liggen op de verticale coördinatie om daarmee dat democratische gat te

dichten. Het provinciale middenbestuur als gelegitimeerde gebiedsautoriteit in de discussie over het landelijke gebied. Het gaat erom, dat de algemeen gedeelde uitgangspunten over alle sectoren, naar de specifieke regionale situatie worden uitgewerkt - de varkenshouderij in Salland is een heel ander verhaal dan als je kijkt naar het zuidoosten van Brabant.'

Dat betekent dus bijvoorbeeld dat u er rekening mee wilt houden, dat de structurele situatie in Brabant, waar vanuit de meeste deelsectoren veel zeer grote bedrijven zitten, heel anders is dan in Friesland waar alleen voor de melkveehouderij van die hele grote bedrijven voorkomen en weer verschilt van zeg Zeeland waar dergelijke grote bedrijven nauwelijks voorkomen?

'Het hele beeld dat Duitsland had: 'Nederland is één land- en tuinbouwbio-industrie' is dwaas. De regionale spreiding en aanwezigheid van topbedrijven in omvang is veel kleiner dan wat er tegenover staat: de verwevenheid en de tweede-tak-bedrijven. Dat zijn bedrijven die een tweede bron van inkomsten, zoals agrotourisme, aanboren.'

Maar het kennelijk eenzijdige beeld van de landbouw, dat u zojuist onder woorden bracht, is dat niet de kern van de spanning stad-platteland in ons land? Waarmee de discussie toch weer naar dat democratische gat toegaat: wie zal het platteland, en met name de boeren en tuinders, vertellen hoe 'het' moet?

'Van alle dilemma's waar ik mee te maken heb, zoals economie-ecologie, vind ik stad-platteland de minst scherpe. Dat suggereert immers dat die stedelingen heel andere kwaliteitseisen zouden

stellen. Dat geloof ik niet: iedere weldenkende burger uit Nederland wil graag een krachtig ruimtelijk gebied. Maar beperk dat niet tot stadsrandzones en de Ecologische Hoofdstructuur (waarin landbouwgebieden een natuurfunctie krijgen, red.). Dan ben ik nog steeds niet toe aan waar ik óók naar toe wil de komende vier jaar: de kwaliteit van de gebieden die nog geen kleur hebben. Niet dat het nu al groen zou zijn - er is een milieuprobleem - maar we moeten geen kansen missen in dit land als het gaat om de interactie stad-platteland. Naast de parels van de EHS, omvatten de basislandbouwgebieden tweederde van het areaal dat niet natuurgebied is. Dat moeten we goed en vitaal houden, daar moeten we óók ontwikkelingen stimuleren.'

Wat u dus kennelijk als typerend D66 ziet, de rode draad van dit gesprek, is dat er een groot deel van Nederland is waar aardappels worden geteeld of koeien geweid en dat we dat deel moeten respecteren en waarderen?

'Ja, en dat kan ook omdat we de structuur moeten verbeteren en de bedrijfsvoering moeten aanpassen. Als dat hand-in-hand gaat met moderne landinrichting en met reconstructie, dan maak je een dubbelslag. Dan kan ik ook processen plaatsens als herstructurering glastuinbouw, uitdunnen Westland met dertig procent, goede projectlocaties, bijdrage leveren aan milieu en energie via warmtekrachtkoppeling. Dan kan ik via gerichte projecten de reconstructie van zandgrondgebieden aanpakken. Mensen moeten niet denken als we nou maar de natuur goed regelen en de stadsrandzones en de rest een beetje schoon houden, want dan mis je een kans!'

Maar de vraag blijft, en zeker voor D66 als schijnbare stadspartij, hoe krijg je die mensen mee?

'Dan heb ik toch die term vernieuwing van het landelijk gebied nodig, want die zegt vanuit de vele functies (waaronder land- en tuinbouw voorop, zeker qua ruimtebeslag) iets over hoe wij tegen het landelijk gebied aankijken. Land- en tuinbouw moeten ook zekerheid hebben. Dus wij zetten de landelijke kaders. Maar daar moet het niet bij blijven. Tot 2010 is er zo'n drie miljard beschikbaar voor herstructurering, agrarisch natuurbeheer, maar ook voor versterking van de concurrentiekracht ter ondersteuning van de producerende sectoren. En als D66'er maak ik dan de slag door de provincies en de sectoren op te zoeken. Door hen wil ik gevoed worden wat de modaliteiten zijn, niet alleen om het doel te bereiken maar ook over de doelstellingen zelf.'

Kom je dan bij het stimuleren van het ondernemerschap, waar Kracht en Kwaliteit ook over spreekt, ondernemers moeten een eigen weg vinden binnen die kaders?

'Maar dan moet je wel de druk er op houden! Wat mij opvalt, als je praat met het bedrijfsleven is dat er al veel meer kennis dóór-ontwikkeld is dan we daadwerkelijk gebruiken. Grote voedselverkopers en -producenten hoef je ook helemaal niets duidelijk te maken over kwaliteitsstandaardisering en verhoging. Die zijn zelfs al zó ver, dat ze zeggen: als Nederland het niet doet, en andere landen wel dan liggen er straks hoog-gecertificeerde producten uit andere landen in het schap. Als de varkens de vrachtwagen ingaan, dan is dat niet einde verhaal: het gaat om de hele keten. Dat dwingt in een aantal gevallen tot grootschaligheid, tot een kritische massa. Een land als Argentinië heeft wat dat betreft meer kansen dan wij. Als je zo'n land qua ruimte en dus mogelijkheden eens vergelijkt met het onze.... - het is historisch wel verklaarbaar, maar tegelijkertijd heel bijzonder dat de landbouw hier zo groot en belangrijk geworden is.'

Misschien moeten we ons dan niet richten op de grootschalige bulk, maar juist op die kennis waar u het over had, het mooiste product van de landbouw?

'Het is in ieder geval zo, dat we moeten proberen die kennisvoorsprong vast te houden. Dan biedt de toetreding van nieuwe landen een extra kans. Daar zit natuurlijk een dilemma. In Wereld Handels Organisatie-verband gaat het om *consumer certainty & consumer concerns* - dat is een kwaliteitsdiscussie, een kans voor ons en geen protectionisme, maar eerlijk vooruit denken. En tegelijkertijd kennis verkopen en niet bang zijn om bijvoorbeeld die kaasfabriek in China te zetten. We hebben maar een klein areaal, we moeten keuzes maken en niet alleen kijken vanuit de hectares waarop we hier produceren - het gaat immers om de wereldwijde voedselvoorziening en de kansen van handels- en verwerkingskloof daarboven.'

Nu is de doorsnee boer wel op de hoogte van die ontwikkelingen en ook bereid om als ondernemer de uitdagingen aan te gaan. Maar dan is er toch nog een probleem, dat door u zelf onder woorden wordt gebracht als in Kracht en Kwaliteit wordt gezegd dat het streven van de overheid om een betrouwbare partner te zijn een nieuw uitgangspunt is?

'Voor D66 ligt daar ook kans voor politieke profilering; ambachtelijke aandacht voor de kwaliteit van de uitvoering van het beleid. En dat is weer een reden om de boer op te gaan: die uitvoering gebeurt niet aan de Bezuidenhoutseweg in Den Haag.'

Terugdenkend aan dat democratische gat, bedoelt u daarmee dan dat de boer gesprekspartner is of gaat het om bestuurders en belangenbehartigers?

'Wij moeten op landelijk niveau krachtige sectoren hebben, die weten hoe zij het politiek-maatschappelijk debat moeten voeren. Er is de sectordemocratie en de gebiedsdemocratie - dat bedoelde ik met verticale integratie. Landelijke aansturing en stimulering door politieke doelstellingen, maar uiteindelijk matching van sector- en gebiedsdemocratie. Ik wil de minister zijn van de kracht van het landelijk gebied. Waar de producerende sector altijd de dominante gebruiker zal zijn, dat is gewoon zo - maar dat zich ontwikkelt in het licht van de internationale verhoudingen. Gebeurt dat allemaal, dan is dat imagovergrotend - de boeren als een belangrijke leverancier van consumer certainty en van een kwalitatief aantrekkelijke open ruimte. Dat mag dan ook erkend worden. Dus voor mij als D66'er gaat het niet alleen om de nieuwe nitraatrichtlijn die ik nu, samen met Jan Pronk, aan het voorbereiden ben. Het gaat om dat democratische gat. Ik wil de sector stimuleren om tot verandering te komen. Stimuleren van de gebiedsautoriteit (met de provincie als schakel, want die is democratisch gelegitimeerd) om op hun niveau ook stevige afspraken en gebiedsinkleuring te vinden - als aansporing naar de sector om positie te kiezen. Maar de mooiste vernieuwing van het landelijk gebied zou dan zijn als er twaalf fora komen waar die gebieds- en sectordemocratie elkaar treffen. En ik ben ook nadrukkelijk bereid dat te stimuleren. Dan overstijgt je ook die stad-platteland tegenstelling, geen onderscheid meer tussen boeren en burgers, maar dan zijn er alleen nog betrokken burgers. Burgers die samen het landelijk gebied delen. Dáár moet dat democratische gat worden gedicht, de keuze voor verbrede landbouw, zoals agrarisch natuurbeheer, of voor andere topkwaliteit worden gemaakt. En dan kom ik terug op twee keer groene kwaliteit. Topkwaliteit kan ook zijn dat je vijftien kilometer fietst door het cultuurlandschap van Hallum naar Metslawier zonder één kroeg tegen te komen - wie is er bang voor de leegte?' ♦

